

gyarság hún *hagyományát* a magyarság hún *mondáitól*. A hún hagyomány történeti tény. Legszebb bizonyossága a nórablás; a magyar nép, illetőleg az Árpád-nemzetség eredetmondája, az Attilától való lezármazás és a bolgár Dulo-házzal való rokon kapcsolat történeti hagyománya. Ezt a magyarság magával hozta s tudatát állandóan fenntartotta. Ellenben azok az elbeszélések és mondatöredékek, amelyek a mai irodalmi tudatban mint hún-mondák szerepelnek, kimutathatólag a XII–XIII. században bukkannak föl, részint Kézai krónikájában, részint a székelyeknél. Kézai Jordanesből és Viterbói Gottfridból vette adatait, részint magyar krónikák és hagyományok elbeszéléseit vitte át a húnokra, hogy a száraz húnhagyományt ezáltal színesebbé tegye. Hóman tehát részben a történeti hagyomány, részben a könyvmonda-elméletet vallja.

Császár teljesen elfogadja Gombocz és Hóman eredményeit, kivéve Hómannak a hagyomány és monda különbségére vonatkozó éles állásfoglalását. Császár, szerintünk is helyesen, arra utal, hogy történeti hagyomány bizonyos mondai szerkezet nélkül primitív nép körében nem maradhat fenn. Ha volt a magyarságnak századokon át élő húnhagyománya, akkor ez vagy hősdalok, vagy kerekmondák alakjában élt a nép ajkán. Ha tehát Kézai krónikáját elvetjük is, arról a hitről, hogy a magyarság mondaköltészetének volt hún-anyaga is, nem kell lemondanunk. Irodalomtörténetünk arról nem is mondott le soha s Gyulai Pál a Hunfalvy-korszak legridegebb napjaiban is egyetemi előadásaiban a hún-mondák egy részének lehetséges népi eredetét vitatta.

A történettudós Hóman érdeme, hogy leszámolva azokkal a szkeptikus és közvetítő elméletekkel, melyeknek meddő talajából nem sarjadhatott életerős megoldás, Gombocz gondolatát módszeres kutatással igazolta és ellenmondást nem tűrő okfejtéssel hatalmas, történetileg megalapozott elméletté fejlesztette. Csak ismételhettük e helyt felszólítását (műve: *A magyar húnhagyomány és hún-monda*, végén): vajha folkloristáink minél teljesebben átkutatva a középkori magyar

mondakincset, a történeti tudományok segítségére sietnének!

Zlinszky Aladár.

**Legújabb régészeti irodalmunk.** Régen ontotta oly pazar bőséggel a magyar föld a különböző korokból származó leleteket, mint amióta hazánk földje „csonkává” zsugorodott össze. Jóformán hónapról-hónapra akadt egy-egy olyan régészeti felfedezés, egy-egy olyan lelet, mely hosszabb-rövidebb időre mozgásba hozta a magyar olvasóközönség érdeklődését; bő tápot szolgáltatott az érdeklődés megnöveléséhez a napilapok „kiküldött tudósítóinak” részletes beszámolóit, akik rutinírozott tollal, ötletes leírásokkal s felszínes tudományos értékeléssel adták hírül egy-egy újabb felfedezés eredményét. Növelték a közönség érdeklődését a régészeti felfedezések iránt a külföldön — Itáliában, Görögországban, Észak-Afrikában, főleg Egyiptomban — a rendszeres kutatásokkal előkészített és rendszeres tudományos ásumunkával napvilágra hozott, világhírré szert tett páratlan leletek (Tutankhamon sírja és társai), amelyeknek publikálását, leírását és magyarázását nemcsak a szakemberek, hanem a laikus közönség is érthetően fokozott figyelemmel olvassa. Ennek a megnövekedett érdeklődésnek jeleit láthattuk a Régészeti Társulat aktuális jellegű leleteket bemutató ülésein, amikor jóformán helyet sem tudtunk adni a nagy számban megjelenő közönségnek.

Az utóbbi két-három év alatt előkerült régészeti leleteink valóban megérdemelték a rájuk fordított érdeklődést. Részben ritkaságok e leletek, részben régi problémák új szempontok szerinti tárgyalását és felfogását tették és teszik lehetővé. Gondoljunk csak az anghalföldi aranytalakra, a tápiószentmártoni szkita, elektronszarvasra, az ószönyi érintetlen római szarkofágra, mindmegannyi értékes ritkaság régészetünkben; vagy gondoljunk a soproni amfiteátrum felismerésére, mit a hozzáépített s feldúlt Nemesis-szentélynek szerencséskezű megbolygatása tett lehetővé, ami Scarbantiának (Sopron) jelentőségére és nagyságára van hivatva az eddigienél

nagyobb világosságot deríteni. Az asszonyfai (Vas megye), mezőnyéki (Borsod megye) s a csongrádmegyei Szentos környéki sírmezők feltárása, a számboki (Pest megye) ritka, becses sírleletek a népvándorláskor művészetének megismeréséhez, az érvényesülő, különféle népi stílusoknak végleges megállapításához megbecsülhetetlen adalékokat szolgáltatnak. Bodrogkeresztur, Tószeg, Bajót, Veleszentvid környékén folytatott kutatások az őskori Magyarország kultúrképét teszik teljesebbé. Szándékosan nem emlékeztünk meg a balácai híres római mozaikról, mert az régi, körülbelül 15 esztendővel ezelőtt lefolyt ásátás eredménye, melyet megtalálói ezideig in situ hagytak, hogy most Budapestre szállítva, elfoglalja méltó helyét a Nemzeti Múzeumban. Íme, anélkül, hogy teljességre akartunk volna törekedni, az utóbbi pár év régészeti leleteiből csinos bokkrétát tudtunk egybefűzni. Az itt felsorolt leleteknek felfedezéséhez nagyobb részt a véletlen vezetett, a régészetnek ez a megbecsülhetetlen munkatársa, s csak kisebb részüik került elő, mint szervezett, tudományosan előkészített ásátás eredménye. Egyáltalán újabb régészeti kutatásaink, egypár rendszeresen végzett, évekig tartó kutatás és feltáró munka kivételével, nagyon is magukon hordják az esetlegesség, a véletlen felfedezés bélyegét; inkább zsákmányoló ásátások ezek, s nagyon nélkülözzük egy tervszerű, évekre kidolgozott régészeti munkaprogramnak a kitűzését, amely a magyarországi római limes vonalának felkutatását, szakembereink által nyilvántartott s még érintetlen, különböző korból származó leleteket rejtő területek kiaknázását tenné lehetővé megfelelő anyagi eszközökkel.

Az utóbbi évek gazdag régészeti termésével szemben meglehetősen szegényes képet mutat legújabb régészeti irodalmunk, mely csak egyegy, gyakran külföldön megjelenő, nagyobb tanulmányban adja jelét a tevékenységnek, mely a látszólagos élettelenség mellett is állandóan folyik e tudományszak művelői között.

Mindenekelőtt híjával vagyunk egy alaposan és jól szerkesztett

szaklapnak. Az Archeológiai Értesítő, mely félévszázados fennállása alatt Európaszerte mindenfelé csak elismerést szerzett a magyar régészetnek, hosszú ideig hallgatásra volt kárhóztatva. Legújabban a Tudományos Akadémia archeológiai bizottságának határozata folytán Hekler Antal vette kezébe a szerkesztés irányítását. Reméljük, hogy az ő vezetése alatt az Értesítő ismét az a régi, jónévű régészeti szemle lesz, mely a magyar vidék régészeti munkásainak és a külföld elismert tudósainak bekapcsolásával az új magyar régészeti eredményeknek állandó tárháza, az új leleteknek bemutató orgánuma, s a külföld régészeti kutatásainak állandó közvetítője lesz a magyar közönség számára.

Örvendetes, hogy amikor régészeti folyóiratainkról kell beszámolnunk, a vidék megmozdulásáról kell első sorban számot adnunk. Az Esztergom megyei Régészeti Társulat az elmúlt esztendőben indította meg *Esztergom Évlapjai* című kiadványát. Az első kötetnek, mely Sinka Pál és dr. Balogh Albin szerkesztésében látott napvilágot, nagyobb részt esztergomi aktualitások teszik a tartalmát. Régészeti szempontból csak a szerkesztők cikkei érdemelnek említést, amelyek Esztergom vármegye őskoráról s a Tokodon feltárt római táborról szólnak.

Nagymultú, érdemes folyóiratot támasztott fel a szegedi egyetem archeológiai professzora, Buday Árpád, amikor megindította a *Dolgozatok a M. kir. Ferenc József tudományegyetem archeológiai intézetéből* című folyóiratát, mely egyenes folytatása a boldogult Posta Béla kolozsvári professzor által szerkesztett *Dolgozatoknak*. A Dolgozatok programján a régészet, érmészet, műtörténet és néprajz körébe vágó tanulmányok közlése szerepel. Az első kötet előállításai költségeinek megszerzése emlékezetes dokumentuma marad a legutóbbi évek viszonyainak, mert azt, néhány önkéntes adományt leszámítva, Szegeden és távolabbi környékén tartott tudományos előadások jövedelméből hozták össze. Az I. kötet tartalmából kiemeljük a Finály Henrikről írott centennáris megemlékezést; Posta Béla életének, működésének

és tudományos eredményeinek szeretettel írt jellemző összefoglalását; Móra Ferencnek a csókai őstelepen végzett ásatása néhány eredményét bemutató dolgozatát; Banner Jánosnak a szegedi szükségpénzekről írt kimerítő tanulmányát; Cs. Sebestyén Károlynak: „A szegedi szent Demeter templom bontása” című cikkét, amely templom tornyáról tűzetes vizsgálódás után megállapítja, hogy a mai állapotában barokk-stílust mutató építmény magva a XIII. század közepére megy vissza; a toronykonstrukció még román stílusra vall, de a gótika újszerű elemeinek hozzáadásával. Megemlítjük továbbá Banner Jánosnak a „Szegedi halászbárka” című néprajzi érdekességekkel telített tanulmányát; végül a Posta Béla hagyatékában talált írást a tordosi őstelepen előkerült kőszerszámok anyagának vizsgálatáról. A komoly és annyira szükséges „Dolgozatok” második kötete elé az első után nagy várakozással nézünk.

Az elszórtan, külföldi és hazai szaklapokban, vagy önállóan megjelent cikkek, tanulmányok, értekezések közül aránylag kevés szól a magyarhoni őskori leletekről. A kevés közül is kiemelkedőnek vélem Hillebrand Jenő dolgozatát a Wiener Praehistorische Zeitschriftben, melyben a őskorból a neolithicumba átvetető közvetítő időközt, az ú. n. mezzolithicumot ismeri föl Szolnok, Szabolcs és Győr vármegyék területén lelt s azóta a Nemzeti Múzeumban raktárilag kezelt apró, emberi kéz formálta obsidian- és tűzkőtörmelékdarabokban. Ha a későbbi analízis a szerző megállapításait igazolni fogja, Magyarország praehistóriájáról való tudásunk jelentős mértékben fog gyarapodni.

Magyarország római kori történetével, Pannonia régészeti emlékeivel már több tanulmány foglalkozik. Elsősorban Kuzsinszky Bálint egyetemi tanár „Aquincum” című dolgozatáról kell megemlékeznünk, mely a „Budapest műemlékei” című munkában jelent meg, s azután különnyomatban is. A felolvasásnak készült, mindössze tizennégy kvartlapot betöltő értekezés igen nevezetes állomást jelent az Aquincumra vonatkozó, bönék mondható régészeti és történeti irodalomban. Kuzsinszky

e dolgozatában foglalja össze 35 éves kutatói multjának Aquincum helyrajzi ismeretére vonatkozó adatait, melyeket oly tömören, jellemzően s logikusan egyesít széles, átfogó képpé, hogy dolgozata, Aquincum helyrajzára vonatkozólag perdöntő erővel bír. A római tábor magva kétségkívül a hajógyári szigeten volt, mely a rómaiak idejében a budai parttal összefüggő területet alkotott; ettől nyugatra (a mai Főtér és Királyhegy körül) terült el a Katonaváros, míg ettől északra, temetővel elválasztva, tehát elkülönítve feküdt a mai ásatások és múzeum környékén a polgárváros, mely Aquincum polgári lakosságát egyesítette. Aquincumnak ezt a helyrajzát a régészeti leletek és városromok is bizonyítják úgy, hogy a további kutatások e tekintetben újat már nem hozhatnak, legfeljebb Kuzsinszky művének újabb igazolásait fogják produkálni. A dolgozatnak e nagy tudományos érdeme mellett különleges érdekessége, hogy az óbudai gázgyár építése közben előkerült s eddig nem publikált nagyértékű emlékeket: a Pannóniában szokatlan kerek templomot, cserép- és agyagégetőkemencéket, agyagműves műhelyek teljes modell- és öntőmintakészletét, továbbá a csodás épségben megmaradt fahordókat, kútkavát és kútbélest is bemutatja.

Ugyancsak Kuzsinszky Bálint a szerzője a Klebelsberg-emlékkönyvben megjelent *Solva* című dolgozatnak, melyben a római uralom alá került néptörzsek, különösen germánok és kelták törzsszerkezetéről, az ú. n. „civitates”-ről ír, amelyet a kelták Pannóniában is megtartottak. Ezek a civitasok a rómaiak uralma alatt a közigazgatás egységei lehetnek s Pannóniában meglehetősen sokáig fennmaradtak, hiszen az eraviscusok civitása még a Kr. u. III. század második felében is jelt ad magáról. Az egykorú írók megemlékeznek a többi között Pannónia egy másik híres, s úgylátszik igen jelentékeny civitásáról: az azalusokról, akik a tartomány északi részét lakták, s ugyanitt feködt a Duna mentén, egykorú adatok alapján *Solva* (*Salva*?) városa. A két nevet egyesíti egy Esztergomban őrzött sírkő, melyet *Solvának*, az azalusok princepse leányának em-

lékére emeltek. Arra több esetet tudunk, hogy a kelta személynevek megegyeznek a helységek neveivel, s így föltehetjük, hogy a leány sírja az azalusok székhelyén, Solván állt, melyet éppen kedvező fekvése miatt, Esztergom városa helyén kell lokalizálnunk. Lehet, hogy a dioecesis Strigoniensis a római civitas Asaliorum határait őrizte meg.

Ez utóbbi dolgozattal egy helyütt jelent meg Láng Nándor tanulmánya „A brigetioi Dolichenumról”. Dolichenus keleti származású római isten templomának maradványait Ószőnyben 1899-ben ásta föl néhai Milch Ármin komáromi gyűjtő. A templom főjelentősége felszerelésének maradványaiban rejlik: Dolichenus-szobrok, figurális kis bronzok, fölratok és apróbb tárgyak kerültek elő az épület romjai közül. Láng Nándor tanulmányában összeállítja a ma ismert Dolichenus-emlékek lajstromát, melyeknek lelőhelyét illetőleg ma Pannoniáé a főszerep. Azt hisszük, ez a kis tanulmány csak részlete egy eljövendő nagyobb Dolichenus-tanulmánynak, melynek várható alapságára már ez a kis dolgozat is eleve rámutat.

A pannóniai római uralom megdőlésének körülményei ezideig vajmi kevésbé voltak tisztázva. Bár az antik világ alkonyának, és a középkor kezdetének írói közül sokan megemlékeznek a római birodalom Duna melletti területének sorsáról, ezekben a közlésekben annyi ellenmondás, annyi tévesnek látszó időmeghatározás szerepel, hogy ezideig Pannónia utolsó évtizedeinek sorsa, az itt lakó rómaiságnak a népvándorlás mozgalmas évszázadaiba való bekapcsolódása teljesen homályba volt burkolva. Alföldi András vállalkozott arra, hogy Pannónia V—VI. századi életére fényt derítsen s vállalt feladatának kiválóan meg is felel. Ezideig három nagyobb tanulmányban foglalkozik a kérdéssel. Az elsőben („Der Untergang der Römerherrschaft in Pannonien“, megjelent a Gragger Róbert szerkesztette Ungarische Bibliothekben) a numizmatika bizonyítástevéssével állapítja meg a pannóniai pénzverés végét és a római pénz cirkulációjának elenyészését; a másodikban („Hogyan omlott össze a római védőrendszer Pannóniában“, a Hadtörténelmi Közlemények 1925. évi folyamában) a gó-

tok keletről-nyugatra való előretörésének Pannónia helyzetére vonatkozó következményeit állapítja meg, melyek között a legfontosabb a tartományi szervezetnek a tartós bár bár nyomás következtében való teljes szétbomlása lett. Végül a harmadikban („A keleti gótok betelepülése Pannóniába“ a Klebelsberg-émlékkönyvben) a gótok szerepét tisztázza a hun birodalom bukásának előidézésében s azután a gótoknak Pannóniába való beköltözését adja elő, kiknek első lakóhelyét, ellentétben az eddigi véleményekkel, igen szellemes szövefőjtő magyarázatokkal a mai Szlavónia területén egészen a Balaton taváig keresi. Alföldi tanulmányai a történelemnek eddig legelhanyagoltabb területére vezetnek, s eredményeihez nemcsak az írott kútfők, hanem a numizmatikának és a régészetnek tanulságai alapján jut el. Erdeklődéssel nézhetünk a következő részletek elébe, melyeknek a népvándorlaskori magyar föld népeinek és viszonyainak megrajzolása lesz a főfeladata.

A magyar régészetnek mindig főbüszkesége volt: népvándorlaskori leleteinknek páratlan gazdagsága, melyek hazánk földjét a népvándorlaskori problémáinak megoldásánál középponttá emelik. Probléma van bőven e téren, s nem lehet mondani, hogy népvándorlaskori emlékeink eredete, osztályozása véglegesen befejezettnek volna tekinthető. Az újabbban megjelent dolgozatok közül elsőtül Fettich Nándornak a Művészeti Lexikonban megjelent „Népvándorlaskori művészet“ című cikket említjük. Hampel Józsefnek a népvándorlaskor hazai emlékeit összefoglaló nagy munkája óta ez az első kísérlet az összes számbajövő emlékeknek a külföld legújabb kutatásainak eredményeit is figyelembe vevő osztályozására. Pontosan jellemzi Fettich ennek a népvándorlaskori művészetnek eredetét és összetevőit (az ú. n. nomád kultúra, a messze kelet művészete s az antik művészet), azután a legnevezetesebb néphullámoknak: a szkítáknak, a szarmata-jazyg-törzseknek, a hunoknak, a germán-törzseknek s végül a honfoglaló magyarságnak emlékeit választja szét a rendelkezésre álló leletanyagban. Mindezeket a csoportokat alaposan jellemzi, s törté-

neti fejlődésüket is behatóan elemzi, nemkülönben megállapítja azokat az elemeket, melyek idegen kultúrákból kerültek beléjük. Beosztása — tekintetbe véve, hogy jelentékenyen bővült anyagot ismer, s a külföldi kutatások legújabb eredményeit is fel dolgozta e célból —, Hampeléhez képest kétségtelenül haladottabb, tudományosan fejlettebb álláspontot képvisel, kérdés azonban, hogy a későbbi leletek mennyiben fogják következtetésait megerősíteni, hiszen általánosan elfogadott csoportnak egyedül a germán-törzsek emlékeanyaga tekinthető, noha ennek összetevői és elemei kérdésében is élénk vita folyik még. A többi csoport még erősen ingadozik s megítélésüknél az ellenmondások nem ritkák, s mindegyik fél a maga igazáért a legvégsőkig küzdeni képes. Azt azonban állítjuk, hogy Fetting rövid, tömör dolgozata hazánk földje népvándorláskori leleteinek teljes ismeretéhez jelentékeny előhaladást jelent.

A népvándorláskor művészetének megértéséhez, az ebben a művészetben összefutó szálak szétbogozásához szolgálatat becses adalékokat F. Takács Zoltán. A „Jahrbuch der Asiatischen Kunst“ 1925. folyamában közölt „Mittelasiatische Spätantike und Keszthelykultur“ című cikkében az ú. n. Keszthelyi kultúrát jellemző griffes és indás motívumú bronzvégeken nem az eddig hangsúlyozott graeco-skita, későhellenisztikus eredetet látja, hanem szerinte ezek éppen úgy, mint a textilornamentikából származó fonatos díszek, továbbá egyéb állatábrázolások (kutya), keletázsiai elemeket tüntetnek fel. Mindezeket az emlékcsoportokat, melyek nálunk a Kr. u. IV. század végével tűnnek fel, első sorban az alánoknak tulajdonítja, akik, mit az összehasonlító anyag is igazol, sokáig állottak összekötetésben a baktriai kultúrkörrel, ahonnan ezek az ábrázolások éppen az alánok és húnok közvetítésével a népvándorláskor első századaiban hódító útjukra indultak. Másik dolgozatában, mely a Bolgár Archaeologiai Intézet folyóiratában jelent meg „Chinesisch-Hunnische Kunstformen“ címmel, a hún-kínai történeti, kútfőkkel igazolt kapcsolatok alátámasztásával világítja meg azo-

kat az elemeket, amelyeket a húnok művészetében kínainak kell tartanunk. Igen részletesen tárgyalja a Nemzeti Múzeum régiségtárában őrzött történelmi, kaposvölgyi s dunapentelei bronzüstöknek a hún áldozati edényekkel való összefüggését, s a különböző, főleg orosz múzeumokban őrzött példányokkal való összevetés után kimutatja, hogy ornamentikájuk a kínai művészetből származik.

Ugyancsak a népvándorlás-kor emlékeivel foglalkozó irodalmunkat gazdagítja Rhé Gyulának, a Veszprémi Múzeum igazgatóőrének „Veszprémvármegye avar emlékei“ című munkája. (Megjelent a „Közlemények Veszprémvármegye multjából“ című sorozat második füzeteként, Veszprémben, 1924-ben.) A jutasi és ósküi sírmezők tanulságait igyekezett a szerző e kis 80 lapos füzetben összefoglalni. Bevezetésül igen hangulatosan megírt fejezetet találunk az avar nép szerepléséről Magyarországon földjén, azután külön szól a veszprémvármegyei avar településhelekről; majd a magyarhoni avar telepek lajstromát adja a szerző. Legérdekesebb és igazán tanulságos azonban a sírmezők leírása. A helyszínrajz megállapítása, a sírok osztályozása, a sírmellékletek meghatározása mintaszerűen történt. Különösen a sokféle szíjvéggel díszített fegyverök helyzetének pontos megállapítása s megörökített rajzai rejtenek magukban sok okulást hasonló területek kutatói számára. A sírok tartalmának, a sírleteknek leírása is a legszabatosabb s e mellett kimerítő. Szóval kitűnően vezetett, a legaprólékosabb gondossággal végzett ásatás beszámolóját kapjuk a füzetben.

Az azután más kérdés, hogy ezek a sírok csakugyan avar leleteket tartalmaznak-e, avagy ezekben inkább korábbi, a Kr. u. IV. század végéről, az V. század legelejéről származó, tehát *nem avar* leleteket kell látunk. Mi a magunk részéről, tekintve a legújabb kutatások idevágó eredményeit, hajlandóbbak vagyunk e mellett állást foglalni, anélkül, hogy a végső szót kimondottnak tartanók e téren. Itt már azután többféle fogyatékosága akad a műnek, köztük nem a legutolsó a meghatározásoknál felhasznált for-

rásmunkák gyér száma (mindössze az Archaeologiai Ertesítő folyamai és Hampel J.: A régibb középkor emlékei Magyarhonban), amelyek eleve lehetetlenné tették, hogy szerző a legújabb eredmények figyelembevételével írhasa meg munkáját. Műve, hiányai mellett is, értékes bizonyítéka marad vidéki múzeumaink és régészeink nyomtatásban oly ritkán megörökített tevékenységének.

Mindössze ezeket a munkákat sorolhatjuk föl, mikor régészeti irodalmunk utolsó éveinek termését óhajtottuk bemutatni, mellőzve a Napkeletben már ismertetett, idevágó műveket.

Befejezésül azonban meg kell emlékeznünk még egy munkáról, mely tárgyánál fogva a legszorosabb kapcsolatban van hazai régészetünkkel, bárha nem magyar, hanem osztrák tudós a szerzője. Schober Arnold művéről („Die römische Grabsteine von Noricum und Pannonien“, kiadta az Osztrák Archaeologiai Intézet, 1923) beszélünk, mely ezideig a legteljesebb összefoglalás a pannóniai síremlékek felépítését, díszítését és kortani osztályozását illetőleg. Munkáját úgy írta meg a szerző, hogy benne az ugyanezen szempontokat kidolgozó előző magyar munkákról alig beszél, vagy egyáltalában szót sem ejt. Így a hazai régészetnek egyik fontos és a külföldi

régészetet is érdeklő részét, római síremlékeinket és díszítésüket osztrák tudós művéből tanulja közelebbről megismerni a világ. Nem von le semmit Schober könyvének jól megcsolgált érdeméből, ha megállapítjuk, hogy írója a magyar tudományosság hibájából jut az „üt-törő első“ meg nem érdemelt névéhez. Ma elsősorban abban látjuk és jelöljük meg a magyar archaeológia legközelebbi feladatát, hogy még közzé nem tett leletanyagunkkal ismertessük meg a tudományos világot. Ha az őskor, a római kor, a népvándorlás-kor corpusait a közel jövőben meg tudnók teremteni, azokkal a világszerte folyó tudományos kutatásoknak megbecsülhetetlen szolgálatot tennénk s a magyar régészet csak öregbítené vele eddigi hírét, sőt külföldi tudományos kapcsolataink jelentékeny mértékben megnövekednének s szakkönyvtáraink e kiadványainkkal folytatandó esere útján erőteljesen meggazdagodnának. Mindezekben bőséges jutalmát találhatná egy, a fenti célt megvalósító, arra az erőket céltudatosan felhasználó, aprólékosan kidolgozott s részletesen végrehajtott régészeti munkaprogramm.

Reméljük, hogy az Országos Magyar Gyűjteményegyetem keretében ezekre a fontos kérdésekre is hamarabb sor kerül.

*Oroszlán Zoltán.*